

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СУЧАСНОГО ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПОЛОЖЕННЯ УКРАЇНИ

Луценко Ю.,

*студентка 2 курс магістратури спеціальності: Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна
e-mail: lutsenkouy@krok.edu.ua*

На час здобуття Україною незалежності докорінно змінилася геополітична ситуація на європейському континенті і у світі в цілому. Була зруйнована система силових координат повоєнного періоду розвитку: відбулася відмова наддержав від блокового протистояння; мирним шляхом і за згоди держав-переможниць та безпосередніх сусідів об'єдналася Німеччина; розпалася Організація Варшавського Договору та Радянський Союз; у підсумку Захід переміг у холодній війні зі Сходом. Тим самим взяла гору атлантична стратегія, а морська наддержава отримала верховенство над суходолом євразійського континенту. У Європі було подолано розкол, а інтеграційні процеси набули континентальних вимірів.

Геополітичне значення виникнення в Європі держави України важко недооцінити. Розмір території, чисельність населення, значний промисловий комплекс, науковий та інтелектуальний потенціали, природні багатства - завдяки всім цим перевагам Україна вже є частиною Європи. Крім того, саме її розташування винятково вигідне, оскільки робить країну ключовим субрегіоном, що з'єднує своїми транспортними артеріями Захід і Схід, Північ і Південь.

Після подолання дво полюсного протистояння на геополітичні зміни у міжнародних відносинах впливали різні чинники, зокрема, процеси дезінтеграції на пострадянських і балканських теренах і зміцнення Заходу (США і Європейського Союзу). На трансформаційні перетворення вагомо впливали процеси глобалізації, інтеграції та переструктурування геополітичного простору. Турбулентні зрушення відрізнялися направленістю процесів фрагментації і структурування та взаємодії телурократичної (сухопутної) і таласократичної (морської) півсфер сучасної світової системи. Протягом першого десятиліття гору брали США і світ тяжів до однополюсної системи, з 11 вересня 2001 р. після атак міжнародного тероризму на Сполучені Штати сформувалася міжнародна система взаємодії головних геополітичних акторів світу, який все більше ставав багатопольосним.

Нинішній етап сучасної історії, напевно, пов'язаний з силовою політикою Росії. За постбіполярний період Москва, значно зміцнивши свої позиції, повернулася до агресивної політики. РФ захопила й анексувала Крим у 2014 р. та підтримує сепаратистів Донбасу, робить серйозний виклик не лише Україні та Європі, а й усій системі міжнародних відносин. Росія попирає не лише загальноприйняті міжнародні норми, але і низку двосторонніх російсько-українських та чимало багатосторонніх договорів й угод.

Враховуючи такі оцінки трансформації світосистеми, структури міжнародних відносин, досить важливим постає завдання дослідження особливостей входження України до геополітичного простору, аналізу складових відносин та пріоритетів у взаємодії з головними геополітичними акторами, що постали після розвалу біполярного світу. Адже з відходом у минуле Ялтинсько-Потсдамського поділу на сфери впливу наша держава, як й інші близькі та далекі сусіди, стала на шлях реалізації власних прагнень і можливостей розвитку за більш сприятливих мирних умов на континенті і світі в цілому. Відомі й оцінки значення незалежної України, які надавав відомий американський вчений З. Бжезінський, стверджуючи, що сам факт її виникнення був за своєю геополітичною значущістю третьою подією в ХХ столітті після розпаду Габсбурзької монархії і розколу світу на протилежні системи після Другої світової війни. За нинішніх умов також політики і чимало дослідників відводять Україні відповідну роль у геополітичному розкладі сил на континенті.

Аналізуючи складові геополітичного та геостратегічного утвердження України, слід особливо наголосити на значному недооцінюванні владою в перші роки незалежності проблем забезпечення теплоенергетичними ресурсами (ТЕР) нашої держави. Адже відомо, що вже не одне десятиліття боротьба за право володіти енергоресурсами, за право їх транспортувати, за вплив на ринок енергоносіїв стала потужними чинниками реалізації інтересів держав світу, їх політичної поведінки, основою політичних та економічних союзів і навіть джерелом міжнародних конфліктів.

Україна належала і ще належить до енергодефіцитних країн, оскільки за рахунок своїх джерел ТЕР вона донедавна задовольняла власні потреби лише на половину. На рубежі тисячоліть власний видобуток покривав 10–12% потреб у нафті, 20–25% — у природному газі країни. І від того, як розвиватиметься світова геополітична і гео економічна ситуація в енергетиці, значною мірою залежатимуть умови функціонування економіки та паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) України.

В умовах майже повної залежності від поставок енергоносіїв з Російської Федерації заходи з диверсифікації джерел їх надходження, насамперед природного газу й нафти, мають розглядатися як ключовий елемент забезпечення національної безпеки держави і створення умов для стійкого розвитку ПЕК. Це потребувало невідкладної розробки і реалізації концепції довго строкової енергетичної політики України, наріжним каменем якої мали б стати заходи диверсифікації. Україна — великий споживач російського газу в Європі — посідала за обсягами споживання природного газу шосте місце у світі, а за імпортом — третє місце після США та Німеччини. Причина цього полягала в тому, що вітчизняна промисловість вирізнялася винятковою енергомісткістю. Врахування такого становища владним імперативом диктувало необхідність впровадження ефективних енергозберігаючих технологій. Однак і нині ситуація ще потребує виправлення.

З огляду на сказане, очевидним у геополітичному плані для України і винятково важливим у ширшому аспекті було збереження двох гео економічних

ліній: Захід — Схід та Північ — Південь. У цьому зв'язку слід також враховувати річкові та морські складові. Адже морські порти найбільше відкриті для зовнішнього світу, вони виконують інтегруючу функцію для всієї транспортної мережі держави. Однак якщо мережа магістральних продуктопроводів в основному ще збережена, то комунікаційні можливості Причорномор'я великою мірою протягом першого десятиліття майже втрачено.

З точки зору геополітики, важливими чинниками сили держави як суб'єкта між народних відносин є активне використання нею власного політико-географічного розташування, врахування як природних кордонів і соціокультурних зв'язків із сусідніми державами, так і мережі на земних, водних, морських, повітряних транспортних сполучень та інших складових інформаційно-комунікативного простору.

Отже, станом на початок ХХІ ст. Україна увійшла у сучасний геополітичний простір, налагодила взаємовідносини із головними геополітичними акторами світу: провідними впливовими державами та їх об'єднаннями, в тому числі з Євросоюзом, НАТО, Росією, США, а також добросусідські відносини з безпосередніми та дещо віддаленими сусідніми державами.

Список використаних джерел:

1. Луценко А. В. Геополітичні ідеї в Україні: джерела та еволюція [Електронний ресурс] : автореф. дис... канд. політ. наук : 23.00.01 / Луценко Анатолій Васильович ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2009. – 17с.
2. Кузь О. М. Геополітика : конспект лекцій / О. М. Кузь, Д. С. Коротков ; Харків. нац. екон. університет. – Харків, 2008. – 180 с.
3. Геополітичні орієнтири / О.Гнидюк // Хвиля. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hvylya.net/analytics/geopolitics/geopolitichni-orientiri-na-2017-rik.html>
4. Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип. 2 (17). /ред. кол.: І.В.Артьомов (голова) та ін. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2016. – 360 с.
5. Кудряченко А.І. Україна: на шляху до глобального геополітичного простору. Український науковий журнал – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/1394>